

U SUSRET IZMENAMA ZAKONA O STEČAJNOM POSTUPKU REPUBLIKE SRBIJE

REZIME: U ovom radu autor ukazuje na značaj harmonizacije domaćeg stečajnog zakonodavstva sa aktuelnim svetskim standardima postavljenim u oblasti stečajne regulative. Autor analizira rešenja Zakona o stečajnom postupku Republike Srbije u komparaciji sa zakonskim rešenjima stečajnih zakonodavstava bivših jugoslovenskih republika, te uočavajući niz celishodnijih rešenja u zakonodavstvima zemalja u okruženju ukazuje na neophodnost izmena našeg stečajnog zakona i to kako rešenja materijalnog stečajnog prava, tako i procesnih rešenja. Autor zaključuje da smo donošenjem Zakona o stečajnom postupku bliži međunarodnim integracijama, ali da su izmene zakona svakako nužne da bi se postigao zadovoljavajući stepen zaštite poverilaca, što je preduslov većeg poverenja stranih investitora, čije investicije predstavljaju katalizator našeg privrednog razvoja.

Ključne reči: privredni subjekti, stečaj, stečajni dužnik, stečajni poverioci, vlasnici kapitala, zaposleni, harmonizacija

Privredni subjekt u skladu sa odredbama korporativnog zakona za sve svoje obaveze odgovara svojom imovinom, tako da u situaciji kada postane nesposoban za plaćanje ima uglavnom dve alternative, bankrotstvo ili eventualno mogućnost reorganizacije, ako njegovi poverioci procene da je to celishodnije, što znači da je stečaj neminovnost kada se dužnikova imovina umanjuje u toj meri da mu dugovi prelaze realnu podlogu na kojoj su zasnovani. Samim tim zaštita poverilaca u stečaju je problematika od velikog značaja, imamo li u vidu veliki broj dužničko poverilačkih odnosa, koje privredni subjekt zasniva u svom poslovanju. Zakon o stečajnom postupku Republike Srbije¹ reguliše problematiku stečaja, a danom početka primene ovog zakona prestao je da važi Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji.² Autor je ovim tematskim radom pokušao da ukaže na nedostatke postojećih odredbi našeg Zakona o stečajnom postupku, uz

* Privredna akademija Novi Sad – OTP banka Srbija a.d. Novi Sad.

¹ *Službeni glasnik RS*, br. 84/2004 i 85/2005.

² *Službeni list SFRJ*, broj 84/89 i *Sl. list SRJ*, br. 37/93 i 28/96.

sugestije i predloge novih rešenja, nakon čijeg inkorporiranja u postojeći zakonski tekst bi mehanizam zaštite poverilaca u stečaju bio znatno kvalitetniji.

Početna manjkavost našeg stečajnog zakona je ta da nije opredelio cilj i načela stečajnog postupka. Zbog toga se oni moraju izvući iz duha Zakona o stečajnom postupku, teorije i uporedno pravne regulative. No, nema sumnje da je cilj stečajnog postupka kolektivno i ravnomerno namirenje stečajnih poverilaca prema insolventnom stečajnom dužniku. Ostala načela su sporedna i u funkciji su ostvarenja cilja stečajnog postupka i osnovna dva načela.

Kada su u pitanju stečajni razlozi zakonodavac je u Zakon o stečajnom postupku mogao zarad kvalitetnije zaštite stečajnih poverilaca da uvede i prezaduženost stečajnog dužnika. Ovako ostao je jedan jedini razlog a to je insolventnost stečajnog dužnika, što bi značilo da ukoliko je stečajni dužnik prezadužen, ali nije insolventan tada nema uslova za otvaranje stečajnog postupka nad njim. Ipak, i ovakvo aktuelno rešenje našeg Zakona o stečajnom postupku veoma je dobro, u skladu sa zakonskim rešenjima stečajnih zakona bivših jugoslovenskih republika i svakako je kvalitetnije u odnosu na prethodno rešenje iz Zakona o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji.³

Kada su u pitanju posebni slučajevi pokretanja stečajnog postupka stečajni poverioci mišljenja sam da nisu dovoljno zaštićeni. Zaključenje stečajnog postupka u situaciji kada stečajni dužnik ima samo jednog poverioca, bez njegovog sprovođenja nije dobro rešenje. Upravo zbog velike insolventnosti stečajnog dužnika i nemogućnosti da se prinudnim putem namiri u postupku izvršenja stečajni poverilac i podnosi predlog za pokretanje stečajnog postupka. Stoga nije u duhu njegove zaštite da u situaciji kada je on jedini poverilac stečajnog dužnika dođe do zaključenja, odnosno obustave stečajnog postupka bez njegovog sprovođenja i do ponovnog upućivanja tog istog stečajnog poverioca na isti izvršni postupak koji je prethodno bezuspešno okončan. Mnogo bolje rešenje za stečajne poverioce bilo bi da se stečajni postupak provodi i da se zaključi na taj način što bi se celokupna stečajna masa uz prethodni odbitak troškova stečajnog postupka prenela na jedinog poverioca.

Zakon o stečajnom postupku kao obavezne organe, pored stečajnog veća, stečajnog sudijske, stečajnog upravnika i odbora poverilaca predviđa i skupštinu poverilaca,⁴ koju čine svi neobezbeđeni poverioci čija potraživanja nisu osporena ili su osporena, a stečajno veće nađe da su oni svoja potraživanja učinili verovatnim. Razlučni poverioci mogu učestvovati samo do visine potraživanja za koje učine verovatnim da će se pojaviti kao stečajni poverioci. Procenu osnova i visine potraživanja u tom slučaju može vršiti stečajni sudija, za potrebe glasanja

³ Član 2-6 Zakona o stečajnom postupku Republike Srbije, član 3. Zakona o insolventnosti privrednih društava Republike Crne Gore, član 4-6 Zakona o stečajnom postupku Republike Srpske, član 5-6 Zakona o stečajnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, član 4. Stečajnog zakona Republike Hrvatske.

⁴ Član 22. Zakona o stečajnom postupku Republike Srbije.

na prvom poverilačkom ročištu. Ustanovljavanjem odbora poverilaca kao obaveznog organa i uvođenjem skupštine poverilaca zakonodavac je doprineo poboljšanju statusa poverilaca, na način da se posredstvom ovih organa poverioci u većoj meri zaštite, što je i bilo neophodno, ako uzmemo u obzir svrhu vođenja stečajnog postupka.⁵ Nesporno je da se poveriocima, u postupku sprovođenja stečaja, mora omogućiti značajnije učešće u odlučivanju, na čemu insistira i Zakon o stečajnom postupku. Isto tako je nesporno da poverioci moraju imati uticaja na smer kretanja samog postupka, ali način na koji su zamišljeni i ustrojeni, pre svega skupština poverilaca, a u vezi sa tim i njen odbor, ne bi pomogli ubrzanje postupka na čemu se takođe insistira. Ne moramo se vraćati suviše u prošlost da utvrdimo da do sada stečaj ne samo što nije bio afirmisan kao jedna od neophodnih mera koja se sprovodi prema insolventnim privrednim subjektima, već je pokretan veoma selektivno i u zaista krajnjim slučajevima. U praksi redovno egzistira na stotine poverilaca sa spornim potraživanjima. Interesi ovih poverilaca su raznorodni, pa je stoga vrlo diskutabilno da li oni mogu brzo i efikasno da se sporazumeju i predlože pravo rešenje u pravcu kretanja samog postupka. Tome u prilog idu i nedorečenosti u pojedinim zakonskim odredbama. Ukoliko se glasa na osnovu visine prijavljenih potraživanja stvara se prostor za manipulacije svake vrste od strane poverilaca, koji time mogu preuzeti primat u odlučivanju postavljajući proizvoljne zahteve. Ako se, pak, glasa na osnovu utvrđenih, neosporenih potraživanja, njih praktično i nema do isteka roka za prijavljivanje, pa ni do objektivnog roka u kojem se stečajni upravnik može izjasniti.

Zakon o stečajnom postupku predviđa da skupština poverilaca, kao organ koji reprezentuje oštećene subjekte brzo i efikasno donese odluku u kom će pravcu dalje teći stečajni postupak: da li će se isti okončati bankrotstvom stečajnog dužnika ili treba preduzeti mere radi podnošenja plana reorganizacije. Ovakvo rešenje, suprotno nameri zakonodavca, može bitno da uspori stečajni postupak. Pored najbolje namere zakonodavca da se, u što ranijoj fazi postupka, formira skupština poverilaca kao organ koji će odlučivati o brojnim pitanjima, pojavljuje se objektivna nemogućnost da se to realizuje gotovo odmah, najkasnije do održavanja prvog ročišta. To iz razloga što se postupak stečaja sprovodi nad subjektima koji ne vode nikakvu evidenciju sopstvenih dugovanja i svojih poverilaca, gde je veoma teško u kratkom roku priznati ili osporiti potraživanje od strane stečajnog upravnika. U praksi se gotovo svakodnevno, dešava da poverioci koji i sami nemaju ažurno i urednu vođenu dokumentaciju podnose preuveličane i nedokumentovane prijave potraživanja, koje stečajni upravnici opreza radi, osporava-

⁵ Nadležnosti i ovlašćenja, ali i prava i obaveze odbora poverilaca ustanovljena su članom 26. Zakona o stečajnom postupku Republike Srbije. Pored toga, to je učinjeno i u mnogim drugim odredbama ovog zakona /član 12. stav 2, član 17. stav 2, član 18. stavovi 3. do 4, 8. do 12, član 20. stav 3, član 84. stav 3, član 88. stav 3, član 109. stav 1. tačka 3, član 110. stav 5, član 111. stavovi 1. i 2, član 112. stav 1, član 117. stav 1, član 130. stav 2, član 139. stav 1. tačka 3, član 140. stav 3, član 140. stav 4. tačka 1/.

ju skidajući tako sa sebe odgovornost i prepuštajući parničnim sudovima da o njima odlučuju.

Čini se da različni poverioci u pogledu formiranja i rada skupštine poverilaca nemaju adekvatnu zaštitu. Zakonodavac je smatrao da različni poverioci ne mogu donositi bitne odluke koje se tiču toka postupka, sudbine i raspodele stečajne mase. Smatram da je zakonodavac trebalo da ustanovi pravo i različitih poverilaca da učestvuju i odlučuju u skupštini poverilaca. Ovo stoga što je imovina na kojoj su stekli obezbeđenje sastavni deo stečajne mase. Sa druge strane različni poverioci ostvaruju svoja prava isključivo u stečajnom postupku tako da su zainteresovani za odluke koje donosi skupština poverilaca. U postupku prodaje itekako mogu biti oštećeni interesi različitih poverilaca, budući da oni ne učestvuju kroz odbor poverilaca i kroz skupštinu poverilaca u kontroli postupanja stečajnog upravnika prilikom imovine na kojoj su stekli pravo obezbeđenja.

Smatram da je i veliki propust zakonodavca što nije odredio da se prvo poverilačko ročište održava nakon ispitnog ročišta. Naime, skupština poverilaca se osniva najkasnije na prvom poverilačkom ročištu, dakle, pre nego što istekne rok za ispitivanje potraživanja poverilaca. To u praksi stvara ozbiljne poteškoće na planu utvrđivanja prava pojedinih poverilaca u radu skupštine. Ovaj problem je podjednako prisutan kada se radi o stečajnim poveriocima, kao i kada su u pitanju prava različitih poverilaca u odnosu na deo njihovog nepokrivenog potraživanja obezbeđenjem. To je posledica činjenice da su u vreme održavanja prvog poverilačkog ročišta, a ni pre toga, ne može pouzdano znati ko su stečajni poverioci i koliko iznose njihova potraživanja. Isti je slučaj i s mogućnošću procene vrednosti dela imovine stečajnog dužnika koja služi za namirenje potraživanja obezbeđenih – različitih poverilaca. Različni poverioci mogu učestvovati u skupštini samo do visine potraživanja za koju učine verovatnim da će se pojaviti kao stečajni poverioci. U tom slučaju, za postojanje osnova i visine tih potraživanja odlučuje stečajni sudija. On je ovlašćen da ceni postojanje osnova i visine potraživanja običnih – stečajnih poverilaca u svim slučajevima kada se tim poveriocima osporava pravo učešća u radu skupštine. Pri tome osporavanje prava pojedinih poverilaca da učestvuju u radu skupštine može biti od prevashodnog značaja za dalji tok ishoda stečajnog postupka. To će, naročito, biti slučaj kada se osporavaju prava poverilaca čija potraživanja iznose više od 70% ukupnih potraživanja. Poverioci mogu izglasati odluku o bankrotstvu stečajnog dužnika, ili obrnuto, uprkos volji manjinskih poverilaca odlučiti da se postupak nastavi reorganizacijom. Zato stečajni sudija mora s dužnom pažnjom oceniti koji poverioci i do koje visine svojih potraživanja mogu učestvovati u radu skupštine. Ovakav pristup u postupku utvrđivanja ko su članovi skupštine je nužan, jer je zakonom definisano da se status poverioca ne stiče momentom pokretanja stečajnog postupka, već mnogo ranije zasnivanjem poslovnih odnosa sa stečajnim dužnikom iz kojih su nastala njihova međusobna prava i obaveze. Stoga zakon omogućava poveriocima da osnuju skupštinu i oforme odbor poverilaca koji će štiti-

ti njihove interese i pre definitivnog utvrđivanja osnova i visine njihovih potraživanja. Ova odredba omogućava aktivnim poveriocima da konstituišu skupštinu i izvrše izbor odbora poverilaca bez obzira na prisutnu neaktivnost pojedinih poverilaca. Činjenica da pojedini poverioci, uprkos urednom obaveštavanju o održavanju skupštine, ne žele da učestvuju u njenom radu, ne treba da spreče doslednu primenu zakonskog teksta, bez obzira na visinu njihovih potraživanja. Jer, poverioci koji ne žele da koriste prava data ovom odredbom svesno rizikuju i da ih izgube. Zato će sami snositi posledice takve odluke bez mogućnosti da time stečajni postupak uspore ili zaustave.

Nalazimo i da stečajni poverioci nisu adekvatno zaštićeni okolnošću da skupštinu poverilaca ne vodi stečajni sudija. Ipak je vođenje skupštine poverilaca od strane stečajnog sudije garant zakonitosti postupanja i odluka koje donese skupština poverilaca. Kao dodatno odsustvo pravne sigurnosti pokazuje se izostanak i zakonske regulative mogućnosti da se ukinu odluke skupštine poverilaca, ako su u suprotnosti sa zajedničkim interesom stečajnih poverilaca. Institut ukidanja odluka skupštine poverilaca imao bi za svrhu onemogućavanje moguće zloupotrebe većine poverilaca koja je nadglasala manjinu. Pogotovu je opasno za stečajne poverioce da fingirana većina stečajnih poverilaca donese odluku o bankrotstvu stečajnog dužnika na prvom poverilačkom ročištu. Na osnovu te odluke stečajno veće donosi rešenje o započinjanju postupka prodaje imovine stečajnog dužnika, a na osnovu odluke stečajnog veća stečajni sudija donosi zaključak o unovčenju imovine stečajnog dužnika. Zato bi u nastavku reforme stečajnog zakonodavstva trebalo propisati mogućnost pobijanja odluka skupštine od strane stečajnih poverilaca ili razlučnih poverilaca i stečajnog upravnika putem tužbe parničnom sudu ili putem zahteva stečajnom sudiji ili stečajnom veću da stave van snage, odnosno ukinu očigledno nezakonitu odluku skupštine poverilaca.

”Valja imati na umu da, razlučni poverilac ima pravo prvenstvene naplate samo iz određenih stvari stečajnog dužnika, na kojima ima založno pravo ili pravo namirenja. On nema generalno založno pravo na celokupnoj imovini dužnika i svim njegovim primanjima, čime bi bio oslabljen položaj dužnika”.⁶ ”Razlučni poverilac ima u osnovi isti položaj kao i stečajni poverilac, pod uslovom da se ne uspe odvojeno namiriti”.⁷ Otvaranjem postupka stečaja ne dira se u pravo razlučnog poverioca da se namiri iz založene stvari u toku postupka stečaja, tako da ostaje u istom položaju kao da postupak stečaja nije ni otvoren (pokrenut). Međutim, i navedenih razloga razlučni poverilac nije previše zainteresovan za reorganizaciju stečajnog dužnika. Identično rešenje sadrži i hrvatski stečajni zakon. ”Zakon o stečaju dozvoljava razlučnim poveriocima da mogu svo-

⁶ Lazarević, A., Osnovi izvršnog postupka sa stečajni postupkom i prinudnom likvidacijom, Skoplje, 1956, str. 81.

⁷ Eraković, A., Izlučna i razlučna prava u stečaju, Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br 3/2003, str. 672.

ja potraživanja namiriti zasebno u izvršnom postupku, tj. izvan stečajnog postupka. U praksi se pokazalo da se jedino osigurani povjerilac namiruje 100% , i to sa obračunatim kamata i svim troškovima, dok ostalim povjeriocima ostaje, ako išta ostane, vrlo malo za namirenje. Ovakvim zakonskim mogućnostima različni povjerioci dovode u pitanje mogućnost reorganizacije, jer najčešće stečajni dužnik nije u stanju nastaviti poslovanje bez upotrebe založne imovine”.⁸ Razlučnim poveriocima nije data mogućnost da glasaju o bankrotstvu dužnika jer su njihovi interesi i način njihovog namirenja bitno drugačiji u odnosu na interes i način namirenja stečajnih poverilaca. Prvenstveni razlog postojanja stečajnog zakonodavstva je obezbeđenje ravnomernog kolektivnog namirenja stečajnih poverilaca. Upravo iz tog razloga različnim poveriocima zakonodavac nije dao mogućnost da svojim glasom određuju sudbinu koju ne dele sa stečajnim poveriocima u ovom postupku. Prvo poverilačko ročište predstavlja odlučan momenat za napredovanje daljeg toka ishoda stečajnog postupka. Na tom ročištu poveriocima se pruža mogućnost da donesu odluku o započinjanju postupka reorganizacije ili bankrotstva stečajnog dužnika. To se čini po prethodno sprovedenoj raspravi o izveštaju stečajnog upravnika o ekonomsko-finansijskom stanju stečajnog dužnika i njegovoj proceni da li postoje mogućnosti za reorganizaciju. Pri tome, izveštaj o ekonomsko-finansijskom položaju stečajnog upravnika može predstavljati validan osnov za opredeljenje daljeg toka stečajnog postupka samo ako sadrži detaljan popis i procenu potencijalne tržišne imovine stečajnog dužnika, mogućnost ostvarenja određenih prihoda i procenjen iznos troškova stečajnog postupka. Osim toga, ovaj izveštaj mora sadržati i realnu procenu svih poslovnih aktivnosti i mesta stečajnog dužnika na tržištu. Na taj način poveriocima se pruža objektivna mogućnost da ocene ekonomsku opravdanost daljeg održavanja dužnika na tržištu. Time se stvara mogućnost da se u najranijoj fazi stečajnog postupka poverioci opredele za bankrotstvo i tako skrate stečajni postupak, bolje zaštite svoje interese i umanje troškove njegovog vođenja.

Zakon o stečajnom postupku kao drugi obavezni organ stečajnih poverilaca ustanovljava odbor poverilaca, koji bira skupština poverilaca. Članovi odbora mogu biti samo neobezbeđeni – stečajni poverioci. Uloga odbora poverilaca je zaštita skupnih interesa svih stečajnih poverilaca i njihova srazmerno namirenje, a ne zaštita posebne grupe i podgrupe u okviru stečajnih poverilaca. Zato je zakonodavac isključio mogućnost da predstavnici zaposlenih budu članovi odbora poverilaca. Termin zaposleni obuhvata sva lica koja su u radnom odnosu kod stečajnog dužnika u momentu izbora odbora poverilaca. Međutim, zaposleni su, kao i svi ostali stečajni poverioci, članovi skupštine poverilaca u okviru koje srazmerno svojim potraživanjem učestvuje u glasanju za članove odbora poverila-

⁸ Ševaljević, S., Praktični problemi koji prate provođenje stečajnog postupka u BiH , Zbornik radova III Konferencije odbora pristupajućih zemalja INSOL EUROPE, Beograd, 2007., str. 141.

ca. S tim u vezi, treba istaći da i u postupku glasanja o planu reorganizacije, oni po pravilu, predstavljaju zasebnu klasu poverilaca.

Zaštita poverilaca je dvojaka: s jedne strane, štite se poverioci od insolventnog dužnika, a sa druge strane, štite se poverioci jedni od drugih u uzajamnim odnosima. Obim zaštite poverilaca ispoljava se najčešće u njihovom pravnom položaju u stečajnom postupku, pravima materijalnog i procesnog karaktera, mogućnosti njihovog zakonskog institucionalnog organizovanja i uticaja na tok postupka. Zaštita poverilačkih interesa se ostvaruje preko organa postupka nadležnih za to, poput stečajnog upravnika, skupštine poverilaca i odbora poverilaca, kao i uvažavanjem načela i konkretnih prava poverilaca materijalnog i procesnog karaktera.

Stečajni poverilac je lice koje na dan pokretanja stečajnog postupka ima neobezbeđeno potraživanje prema stečajnom dužniku, što je univerzalna zakonska odredba i u stečajnim zakonima bivših jugoslovenskih republika.⁹ U zavisnosti od potraživanja koja imaju, svrstavaju se u odgovarajuće isplatne redove. Prioritet u namirenju imaju poverioci višeg isplatnog reda. Tek nakon njihovog namirenja, pravo naplate potraživanja ostvaruju poverioci nižeg isplatnog reda. Stečajni poverioci koji pripadaju istom isplatnom redu namiruju se srazmerno visini njihovih potraživanja. Zakon predviđa postojanje četiri isplatna reda. Svojestvo stranke u stečajnom postupku stečajni poverilac stiče od trenutka kada je prijava njegovog potraživanja primljena u stečajnom sudu. U drugu grupu poverilaca spadaju izlučni i razlučni poverioci koji ovo pravo stiču nezavisno od toka i ishoda stečajnog postupka i kojih se ovaj postupak, u tom pogledu, naročito i ne tiče. Zakonodavac nije utvrdio ko su poverioci stečajne mase, tako da se oni moraju svrstati u prvi isplatni red, budući da je pojam poverilac stečajne mase najbliži pojmu poverilac troškova stečajnog postupka. Stoga kako je napred rečeno zaštita poverilaca stečajne mase ostvaruje se njihovom isplatom na način kako je to propisano i za ostale poverioce u prvom isplatnom redu.

U smislu zaštite stečajnih poverilaca Zakon o stečajnom postupku, čini se, takođe, nema adekvatne mehanizme kojima bi obezbedio pokretanje stečajnog postupka protiv dužnika koji je duže od 30 dana u potpunosti obustavio svoja plaćanja. Pored toga, nerealno je očekivati da će poverilac koji je u poslovanju sa dužnikom već pretrpeo štetu, a ukoliko proceni da je vrednost dužnikove imovine neznatna, odlučiti da predujmi iznos za pokretanje stečajnog postupka, jer bi time sebe nepotrebno opteretio, a u pojedinim slučajevima izložio i eventualnim nepredviđenim rizicima. Imajući u vidu ove probleme, smatram da bi neka od rešenja koje daje crnogorski Zakon o insolventnosti privrednih društava bila prihvatljivija, kako sa stanovišta poverilaca, tako i iz perspektive dugoročnih interesa države. Ovakvim zakonskim rešenjem moguće je izaći u susret poveriocima

⁹ Član 34-39 Zakona o stečajnom postupku Republike Srbije, član 31-40 Zakona o stečajnom postupku Republike Srpske, član 31-40 Zakona o stečajnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, član 70-87. Stečajnog zakona Republike Hrvatske.

ma koji su, zbog pretrpljene štete u poslovanju sa dužnikom, ostali bez sredstava da stečajni postupak pokrenu bez uplate depozita.

Kada su u pitanju pravne posledice pokretanja stečajnog postupka u vezi sa zaštitom prava poverilaca mislim da su pravne posledice koje se odnose na ograničenje ili gubitak poslovne sposobnosti stečajnog dužnika upravo u funkciji adekvatne zaštite interesa poverilaca. Stečaj je često rezultat nesavesnog rada ili lošeg i neadekvatno organizovanog poslovanja, pa je ograničenje ili gubitak poslovne sposobnosti u funkciji zaštite interesa poverilaca. Crnogorski Zakon o insolventnosti privrednih društava predviđa da, ukoliko dužnik nije dostavio izjavu o nameri da izvrši reorganizaciju ili da sprovede ličnu upravu o stečaju, u roku koji propisuje taj zakon ili ukoliko je sud naložio započinjanje stečajnog postupka, dužniku se privremeno oduzimaju sva prava na upravljanje ili raspolaganje imovinom. U tim slučajevima, upravnik je odgovoran za upravljanje imovinom iz stečajne mase. Ukoliko za to postoje odgovarajući razlozi, upravnik može da zatraži od suda da privremeno prekine ili ograniči aktivnosti ili oduzme prava na upravljanje ili otuđenje imovine dužniku, smeni bilo kog člana organa upravljanja dužnika ili bilo koga od njegovih zaposlenih i, ukoliko je potrebno, izvrši fizičko sprečavanje njihovog ulaska u poslovne prostorije. Kada se govori o posledicama pokretanja stečajnog postupka na potraživanja možemo reći da su prava poverilaca relativno dobro zaštićena.

Stečajni poverioci svoja potraživanja prema stečajnom dužniku ostvaruju samo u stečajnom postupku. Isto se odnosi i na razlučne poverioce i na njihova ostvarivanja razlučnih prava. Sa druge strane izlučni poverioci mogu svoja potraživanja ostvarivati kako u stečajnom postupku tako i u svim sudskim postupcima.¹⁰ Međutim, i ovaj zaključak trpi izuzetak. Smatramo da zakonodavac nije dovoljno zaštitio izlučne poverioce propisavši da ako je stvar na kojoj postoji izlučno pravo stečajni dužnik neovlašćeno otuđio pre pokretanja stečajnog postupka, izlučni poverilac može zahtevati da se na njega prenese pravo na protivčinidbu ako ono još nije izvršeno, a ako je izvršeno, može tražiti naknadu štete kao stečajni poverilac. Time je zakonodavac svrstao izlučnog poverioca u četvrti isplatni red, što je nepravično rešenje, budući da jednom stečeno izlučno pravo, pravo svojine, ne može se ugasiti kao apsolutno pravo koje deluje prema svima. Smatramo da je mnogo kvalitetnije i pravičnije rešenje bilo da je zakonodavac propisao da u situaciji da kad je predmet izlučnog prava izlučnog poverioca otuđena pre pokretanja stečajnog postupka, tada bi izlučni poverilac imao pravo na novčanu protivvrednost tako otuđene stvari i to kao svojevrsno izlučno pravo. To dalje znači da bi stečajni upravnik bio dužan da izlučnom poveriocu prioriteto isplati novčanu protivvrednost stvari na kojoj je imao izlučno pravo, što se tumačenjem uočava kao jedno od rešenja zakonodavca Republike Srpske. Dakle, ne bi se radilo o potraživanju na ime naknade štete, tako da izlučni poverilac ne bi bio svrstan u četvrti isplatni red.

¹⁰ Član 73. Zakona o stečajnom postupku Republike Srbije.

Zaključak da su stečajni poverioci zaštićeni na adekvatan način kada su u pitanju osporena potraživanja od strane stečajnih upravnika ili drugih poverilaca trpi jedan krupan izuzetak. Zakonodavac nije uopšte regulisao postupak osporavanja potraživanja poverilaca koja su prijavljena na temelju izvršne isprave.¹¹ I poverilac čije je potraživanje prijavljeno na temelju izvršne isprave osporeno upućuje se na parnicu radi utvrđivanja osporenog potraživanja. Međutim, ovo pravilo nije dobro. Jer, ako stečajni upravnik ospori potraživanje prijavljeno na temelju izvršne isprave a sud uputi tog poverioca na parnicu radi utvrđenja osporenog potraživanja, tada se takav poverilac suočava sa mogućnošću izjavljivanja prigovora pravnosnažno presuđene stvari i mogućnosti da mu parnični sud odbaci tužbu. To je loše zakonsko rešenje. Zakonodavac je u pravcu zaštite interesa ovih poverilaca trebao da propiše zakonsku odredbu kojom bi uputio na parnicu stečajnog upravnika koji je osporio potraživanje na osnovu izvršne isprave, sa tužbenim zahtevom za negativno utvrđenje, da je potraživanje prijavljeno na temelju izvršne isprave prestalo da postoji ili da je prestala da postoji sama izvršna isprava.

Ne želim da pravdam zakonodavca, ali je vrlo verovatno da je zakonodavac izostavio mogućnost osporavanja potraživanja stečenog na temelju izvršne isprave od strane stečajnog upravnika na ispitnom ročištu, budući da je predvideo da se pobijati mogu i pravni poslovi i pravne radnje za koje postoji izvršna isprava ili koje su preduzete u postupku prinudnog izvršenja. Ako zahtev za pobijanje bude usvojen, prestaje dejstvo izvršne isprave prema poveriocima stečajnog dužnika. Zakonodavac je možda smatrao nemogućim da stečajni upravnik ospori potraživanje na osnovu izvršne isprave na ispitnom ročištu, već je tu mogućnost dozvolio kroz tužbu za pobijanje pravnih radnji stečajnog dužnika koju bi podneli poverilac i stečajni upravnik, u ime i za račun stečajnog dužnika. Izvršna isprava bi se mogla pobijati i podnošenjem protivtužbe ili prigovora.

Kada je u pitanju reorganizacija stečajnog dužnika naš zakonodavac je kao i zakonodavci bivših jugoslovenskih republika stvorio mogućnost stečajnim poveriocima da ukoliko smatraju da će se povoljnije namiriti u postupku reorganizacije nego u postupku bankrotstva opredele i za ovaj način odvijanja stečajnog postupka.¹² U tom smislu navedene su 22 mere za reorganizaciju stečajnog dužnika. Ovako veliki dijapazon mogućih mera otvara poveriocima velike mogućnosti prilikom redefinisanja njihovih obligacija sa stečajnim dužnikom. Kada je u pitanju glasanje i usvajanje plana reorganizacije zakonodavac je odredio da

¹¹ "U parnici za utvrđenje potraživanja prema stečajnom dužniku za koje poverilac poseduje pravosnažnu i izvršnu ispravu na osnovu koje je i prijavio potraživanje ne može biti predmet ocene pravilnost i zakonitost navedene pravosnažne i izvršne odluke." – Sudska praksa trgovinskih sudova, Bilten, br. 2/2006.

¹² Član 127-144. Zakona o stečajnom postupku Republike Srbije, član 61-79. Zakona o insolventnosti privrednih društava Republike Crne Gore, član 142-194. Zakona o stečajnom postupku Republike Srpske, član 142-194. Zakona o stečajnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, član 213-299. Stečajnog zakona Republike Hrvatske.

pravo glasa imaju svi poverioci srazmerno visini njihovih potraživanja. U slučaju kada je potraživanje osporeno, data je mogućnost stečajnom sudiji da izvrši procenu visine potraživanja u svrhu glasanja. Poverioci su zaštićeni i na način što mogu glasati i putem pisma u odsustvu. Prilikom glasanja poverioci su podeljeni u klase. Potraživanja poverilaca dele se na klase po osnovu njihovih razlučnih prava i prava prioriteta njihovih potraživanja. Stečajni sudija može odobriti formiranje jedne ili više dodatnih klasa kao i posebnu klasu. Ovakvim određenjem zakonodavac je dosledno sproveo načela ravnomernog namirenja stečajnih poverilaca i njihove ravnopravnosti. Poverioci više klase mogu primiti sredstva čiji iznos premašuje iznos kojim se u potpunosti namiruju njihova potraživanja, ako su sva potraživanja poverilaca niže klase u potpunosti namirena ili ako su ti poverioci glasali za drugačiji tretman, u skladu sa planom reorganizacije. Možemo ciniti da su pravila iz Zakona o stečajnom postupku koja se odnose na glasanje i usvajanje plana reorganizacije dobro zaštitile imovinske interese poverilaca u postupku reorganizacije.

Kada je u pitanju izvršenje plana reorganizacije u svrhu zaštite interesa poverilaca, zakonodavac je propisao da se posle usvajanja plana reorganizacije, sva potraživanja i prava poverilaca i drugih lica i obaveze stečajnog dužnika određene planom reorganizacije uređuju prema uslovima iz plana reorganizacije. Usvojeni plan reorganizacije ima snagu izvršne isprave i smatra se novim ugovorom za izmirenje potraživanja koja su u njemu navedena. Poslovi i radnje koje preduzima stečajni dužnik moraju biti u skladu sa usvojenim planom reorganizacije. Stečajni upravnik vrši nadzor nad primenom odredaba plana reorganizacije i ima pravo prigovora sudu i obaveštenja suda i poverilaca o postupanjima koja su suprotna usvojenom planu reorganizacije. Izvršenje plana reorganizacije kojim je stečajni dužnik ispunio sve obaveze predviđene planom reorganizacije, prestaju sva potraživanja poverilaca iz stečajnog postupka. Smatramo da i kada je u pitanju izvršenje plana reorganizacije i nadzor nad izvršenjem plana reorganizacije prava stečajnih poverilaca su dobro zaštićena. Stečajni poverioci imaju pravnih sredstava i mogućnosti da stečajnog dužnika prisile da izvrši plan reorganizacije ili pak da se nad stečajnikom nastavi postupak stečaja bankrotstvom.

Kada je u pitanju lična uprava stečajnog dužnika smatramo da je zakonodavac propustio da reguliše šta predstavlja stečajnu masu preduzetnika. Da li stečajnu masu preduzetnika predstavlja imovina na temelju koje je preduzetnik vršio svoju privrednu delatnost pre otvaranja postupka stečaja ili njegova celokupna imovina. To određenje je veoma bitno za obaveze ličnih poverilaca preduzetnika. Smatramo da se radi o ozbiljnom propustu zakonodavca, koja se može otkloniti dopunom Zakona o stečajnom postupku na taj način što će se odrediti da stečajnu masu preduzetnika predstavlja njegova celokupna imovina na dan otvaranja postupka stečaja, osim one imovine koja se po Zakonu o izvršnom postupku mora izuzeti od izvršenja.

Zaključimo da su odgovori i stavovi, koje je autor utvrdio proučavajući institut stečaja i zaštitu poverilaca u stečaju, nakon induktivno silogističkog rezimiranja rezultovao sugestijama za izmene našeg aktuelnog Zakona o stečajnom postupku, posebno imajući u vidu ocenu pravnog instituta stečaja, materijalno pravne odnose u stečajnom postupku sa osvrtom na zaštitu poverilaca u stečaju i njihova prava.

Marijana Dukić-Mijatović, Ph.D.
Commercial academy Novi Sad – OTP bank Serbia Novi Sad

In expectation of amendments of Bankruptcy Law

A b s t r a c t

The author in her work points out essentiality of the process of harmonization of our bankruptcy law with real commercial requirements and European and world standards. They are necessary in the amendments of material bankruptcy law and bankruptcy proceeding's law as well. The author delivers some suggestions about possible amendments and in her opinion after the passage of proposed amendments we should expect better conditions for affairs of companies with better protection of creditors in bankruptcy proceedings.

Key words: company, bankruptcy proceedings, bankrupt, creditors in bankruptcy, owners of capital, employees, harmonization

Literatura

1. Zakon o stečajnom postupku Republike Srbije (*Službeni glasnik RS*, br. 84/2004 i 85/2005).
2. Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji (*Službeni list SFRJ*, broj 84/89 i *Sl. list SRJ*, br. 37/93 i 28/96).
3. Zakon o stečajnom postupku Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", br. 67/2002, 77/2002 i 38/2003).
4. Zakon o insolventnosti privrednih društava Republike Crne Gore ("Službeni list RCG", br. 25/2002).
5. Zakon o likvidaciji i stečaju Republike Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", br. 29/2003, 32/2004 i 42/2006).
6. Stečajni zakon Republike Hrvatske ("Narodne novine", 1996/44, 1999/29, 2000/129, 2003/123, 2003/197, 2004/187, 2006/82).

7. Lazarević, A., Osnovi izvršnog postupka sa stečajni postupkom i prinudnom likvidacijom, Skoplje, 1956.
8. Eraković, A., Izlučna i razlučna prava u stečaju, Zbornik pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br 3/2003.
9. Ševaljević, S., Praktični problemi koji prate provođenje stečajnog postupka u BIH, 10. Zbornik radova III Konferencije odbora pristupajućih zemalja INSOL EUROPE, Beograd, 2007.
10. Velimirović, M., Stečajno pravo, Symbol, Novi Sad, 2004.
11. Mitrović, V., Stečajno pravo sa naročitim osvrtom na srpsko zakonodavstvo, Beograd, 1926.
12. Slijepčević, D. – Spasić, S., Komentar Zakona o stečajnom postupku, Cemecon, Beograd, 2006.
13. Dika, M., *Insolventijsko pravo*, Zagreb, 1998.
14. Eraković, A., Stečajni zakon s komentarom i primjerima, Zagreb, 1997.
15. Sudska praksa trgovinskih sudova, Bilten, br. 2/2006.